

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ BOOK REVIEW

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2012, 29(3):389-391
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2012, 29(3):389-391

Τιμητικός τόμος και εκδήλωση
για την κυρία Ελένη Βαλάσση-Αδάμ

Ηθική και Δεοντολογία της Υγείας *Liber amicorum*

Ελένης Βαλάσση-Αδάμ

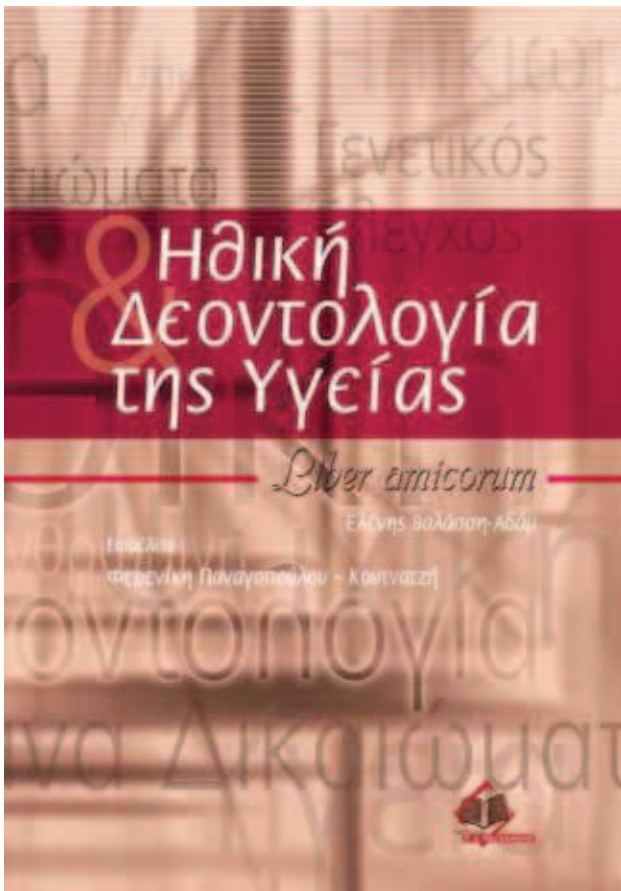
Η Διεύθυνση της Σύσταξης των *Αρχείων Ελληνικής Ιατρικής* ήταν μία από τις πολλές θέσεις, από τις οποίες η κυρία *Ελένη Βαλάσση-Αδάμ* υπηρέτησε τον Ελληνικό Ιατρικό Τύπο, παράλληλα με την υπερτεσσαρακονταετή, επίσης εξαιρετικά δημιουργική, άσκηση της Παιδιατρικής σε μια σειρά νοσοκομείων και άλλων φορέων υγείας της χώρας μας και του εξωτερικού [Θεραπευτική Κλινική και Α΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών (Νοσοκομείο Παίδων «Η Αγία Σοφία»), Queen Elizabeth Hospital for Children (Λονδίνο), St Mary Abbots και St Stevens Hospital (Λονδίνο), Δημόσιο Νοσοκομείο Λοιμωδών Νόσων «Αγία Βαρβάρα», Υγειονομική Σχολή, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού], αλλά και με την πλουσιότατη συγγραφική δραστηριότητά της, η οποία αριθμεί περισσότερες από 200 δημοσιεύσεις.

Στις 20 Οκτωβρίου 2011, στο κατάμεστο Νέο Αμφιθέατρο της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας, οι φίλοι της ένωσαν την αγάπη και την εκτίμησή τους προς εκείνη και της αφιέρωσαν ένα συλλογικό τόμο, με τίτλο «Ηθική και Δεοντολογία της Υγείας». Η τελετή άρχισε με χαιρετισμό της *Τίνας Γκαράνη-Παπαδάτου*, ως εκπροσώπου της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας. Στη συνέχεια, μίλησε για την τιμώμενη η επιμελήτρια έκδοσης *Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή*, η οποία τόνισε την εσωτερική ανάγκη όλων των συμμετεχόντων να εκφράσουν την αγάπη τους και την ευγνωμοσύνη τους προς εκείνη. Ακολούθησε η παρουσίαση του τόμου από τον Καθηγητή του Τμήματος Ιατρικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας *Αναστάσιο Γερμενή* και οι εισηγήσεις της Καθηγήτριας της Ιατρικής Σχολής του

Πανεπιστημίου Αθηνών, *Μαρίας-Αλεξάνδρας Παπαγρηγορίου-Θεοδωρίδου*, με τίτλο «Ηθικά διλήμματα και λοίμωξη από τον ιό της επίκτητης ανοσοανεπάρκειας (human immunodeficiency virus) σε παιδιά» και της δικηγόρου *Σοφίας Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου* με τίτλο «Πολιτισμική πολυμορφία και εθιμική βαναυσότητα: Ακούμε τις κραυγές απόγνωσης;». Η τελετή έκλεισε με μια «αντισυμβατική» και άκρως συγκινησιακή αντιφώνηση της τιμώμενης, η οποία μεταξύ άλλων ανέφερε: «Θα περιμένετε ίσως να πω ότι είμαι πολύ συγκινημένη. Δεν είμαι καθόλου συγκινημένη! Μα καθόλου! Καθόλου. Ενθουσιασμένη είμαι! Πανευτυχής! Έχω φουσκώσει από περηφάνια! [...] Μου κάνατε ένα πολύ μεγάλο δώρο, αγαπητοί φίλοι. Ένα βιβλίο γραμμένο από αξιόλογους συγγραφείς, σε θέμα χρήσιμο, βιβλίο αναφοράς. Είναι το απόλυτο δώρο, για πολλούς λόγους που γνωρίζετε και για μερικούς που σίγουρα δεν έχετε σκεφτεί. [...]

Θα ήταν κομψό, αγαπητοί συγγραφείς, ευχαριστώντας σας για τα καλά σας λόγια, να πω ότι υπερβάλλετε. Στα εγκώμιά σας όμως προς εμένα εκφράζετε κυρίως συναισθήματα. Δεν μπορώ λοιπόν να αμφισβητήσω την ειλικρίνειά σας. Θα ήταν ύβρις να πω ότι υπερβάλλετε. Με έχετε πείσει! Κάποιοι τονίζετε, μεταξύ άλλων, πόσο σεμνή είμαι. Εδώ απατάσθε. Πλανάσθε πλάνην μεγάλη! Έχω πολύ μεγάλη ιδέα για τον εαυτό μου. [...] Είμαι πάρα πολύ σπουδαία, αφού έχω τέτοιους φίλους που μάλιστα τεκμηριώνουν τη φιλία τους και την εκτίμησή τους προσφέροντας κάτι από το συγγραφικό του έργο ο καθένας. [...] Το βιβλίο είναι ένα πολύ μεγάλο δώρο συλλογικό, αλλά για να το εκφράσω λαϊκά, είναι το κερασάκι σε μια τούρτα που τα κομμάτια της έχω απολαύσει επί μακρόν με τον καθένα χωριστά. Σας ευχαριστώ όλους θερμά γι' αυτό το δώρο».

Ο συλλογικός τόμος, που αφιερώθηκε στην κυρία Ε. Βαλάσση-Αδάμ, προσφέρει μια σφαιρική παρουσίαση ηθικών και δεοντολογικών διαστάσεων σε επί μέρους θέματα υγείας. Οι συγγραφείς, προερχόμενοι από διάφορα επαγγελματικά πεδία και γνωστικά αντικείμενα –Παιδιατρική, Νεογνολογία, Γενετική, Ογκολογία, Υγιεινή, Επιδημιολογία, Κοινωνιολογία, Παιδοψυχιατρική, Διοικητική Υγιεινή, Δημόσια Υγεία, Νομική, Εγκληματολογία, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Βιοϊατρική και Κοινωνιολογική Έρευνα– διατρέχοντας όλες τις ηλικιακές γενιές επιστημόνων καλύπτουν ένα ευρύ φά-

Επιμέλεια έκδοσης: Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή
Εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης, Αθήνα, 2011

σμα των ζητημάτων ηθικής και δεοντολογίας της υγείας. Προσεγγίζονται με κριτική ματιά θεωρητικές και πρακτικές διαστάσεις παλαιών και νέων προβλημάτων – ευθανασία, δικαίωμα αναπαραγωγής, αντιμετώπιση ενδοοικογενειακής βίας, συγκρούσεις και ανακολουθίες μεταξύ νομοθεσίας, θεσμών, διεθνών συμβάσεων, διακηρύξεων, σεβασμού προσωπικότητας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τοπικών εθίμων, παραδόσεων, θρησκευτικών κανόνων, διοικητικών ρυθμίσεων. Παρουσιάζονται και σχολιάζονται καταστάσεις και εξελίξεις που προκύπτουν από την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας –βιοηθική, πειραματικές θεραπείες, δωρεά γαμετών, υποκατάστατη μητέρα, τράπεζες βιολογικών υλικών, μεταμοσχεύσεις οργάνων (εικαζόμενη συναίνεση στη μεταθανάτια αφαίρεση οργάνων)– αλλά και από επιπτώσεις κοινωνικών φαινομένων, όπως η μετανάστευση στην Ευρώπη, η εφαρμογή συμβάσεων στην πράξη, διοικητικές δεσμεύσεις. Εκτός από την ανασκόπηση και το σχολιασμό της βιβλιογραφίας και της νομολογίας, παρουσιάζονται προσωπικές απόψεις, εμπειρίες και προβληματισμοί, καθώς και πρακτικές οδηγίες, λύσεις, παγίδες, σφάλματα στην

αντιμετώπιση καθημερινών δεοντολογικών προβλημάτων: Η ανάγκη ενσυνείδητης συναίνεσης για ιατρική παρέμβαση, η αγωγή υγείας, ο σεβασμός του απορρήτου, η διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Ο συλλογικός τόμος αρχίζει με τα προλεγόμενα της επιμελήτριας έκδοσης Φερενίκης Παναγοπούλου-Κουτνατζή, όπου παρουσιάζεται η τιμώμενη και το έργο της. Παράλληλα, εκφράζεται και η εσωτερική ανάγκη όλων των συμμετεχόντων να συνεισφέρουν το ελάχιστο έναντι της αμνημόνευτης προσφοράς της Ελένης Βαλάσση-Αδάμ προς αυτούς προσωπικά, αλλά και προς την κοινωνία.

Στο 1ο κεφάλαιο, «Λήψη αποφάσεων υπό κίνδυνο», οι Λουκάς Σπάρος και Πέτρος Γαλάνης αναλύουν μεθόδους λήψης αποφάσεων που βασίζονται σε ορθολογικά κριτήρια, διευκολύνοντας σημαντικά τους ιατρούς στην καθημερινή κλινική πρακτική. Η γνώση του θεραπευτικού ουδού και της πιθανότητας του νοσήματος παρέχει τη δυνατότητα επιλογής της ιατρικής πράξης που μεγιστοποιεί την προσδοκώμενη χρησιμότητα. Στο κεφάλαιο 2, «Προεμφυτευτικός γενετικός έλεγχος», οι Χριστίνα Βρεττού, Γεωργία Κάκουρου και Εμμανουήλ Καναβάκης αναλύουν τη σπουδαιότητα της προεμφυτευτικής γενετικής διάγνωσης στον τομέα της προληπτικής Ιατρικής, αλλά και τα ηθικά διλήμματα, στα οποία αυτή οδηγεί. Στο κεφάλαιο 3, «Σύστημα ελέγχου και αξιολόγησης της ιατρικής περίθαλψης (audit) – Η εφαρμογή του στην περιγεννητική περίοδο», ο Δημήτριος Αναγνωστάκης πραγματεύεται τη διαδικασία του audit κατά την περίοδο μεταξύ 28ης εβδομάδας κύησης και 7ης ημέρας ζωής, διευκρινίζοντας ότι αυτή στοχεύει αποκλειστικά και μόνο στη βελτίωση της παρεχόμενης περίθαλψης και όχι στην επίρριψη ευθυνών. Στο κεφάλαιο 4, «Τεχνολογίες υποβοηθούμενης τεκνοποίησης και θεμελιώδη δικαιώματα – Νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις στην Ελλάδα και στην αλλοδαπή», η Ισμήνη Κριάρη-Κατράνη αναλύει και σχολιάζει το νομοθετικό πλαίσιο της υποβοηθούμενης τεκνοποίησης. Στο κεφάλαιο 5, «Ηθικά διλήμματα στην Παιδιατρική», η Παρασκευή Παναγοπούλου παρουσιάζει την πληθώρα των ηθικών διλημάτων που αντιμετωπίζει ο παιδίατρος κατά την άσκηση της Παιδιατρικής. Στο κεφάλαιο 6, «Ηθική, δεοντολογία και δικαιώματα σε θέματα ψυχικής υγείας», οι Γεράσιμος Κολαΐτης και Ιωάννης Τσιάντης παρουσιάζουν ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα που αφορούν στην ψυχική υγεία παιδιών και εφήβων, αναφέρονται στα δικαιώματα των παιδιών-εφήβων, καθώς και στις παραβιάσεις τους και προτείνουν λύσεις για την αντιμετώπισή τους. Στο κεφάλαιο 7, «Ηθικά διλήμματα και λοίμωξη από τον ιό της επίκτητης ανοσοανεπάρκειας (human immunodeficiency virus) σε παιδιά», η Μαρία-Αλεξάνδρα Παπαγρηγορίου-Θεοδωρίδου παρουσιάζει κριτικά τα ανακλύπτοντα ζητήματα από τη λοίμωξη παιδιών με HIV κατά τη διάρκεια της κύησης, στο

σχολείο και στην ευαίσθητη περίοδο της εφηβείας. Στο κεφάλαιο 8, «Ηθικά και δεοντολογικά προβλήματα στο τέλος της ζωής», ο *Γεράσιμος Ρηγάτος* αναλύει από δεοντολογική άποψη ζητήματα ευθανασίας και υποβοηθούμενης αυτοκτονίας. Στο κεφάλαιο 9, «Σκέψεις αναφορικά με το δικαίωμα διακοπής της ανθρώπινης ζωής», η επιμελήτρια της έκδοσης *Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή* παρουσιάζει τις νομικές διαστάσεις που έχει το δικαίωμα στο θάνατο και τα όρια αυτού. Η ίδια, στο κεφάλαιο 10, «Η σιωπή ως χρυσός στην περίπτωση των μεταμοσχεύσεων οργάνων. Σκέψεις αναφορικά με το προσχέδιο νόμου, δωρεά και μεταμόσχευση οργάνων και άλλες διατάξεις», αναλύει τη συμβατότητα με το Ελληνικό Σύνταγμα του συστήματος της εικαζόμενης συναίνεσης στη μεταθανάτια αφαίρεση οργάνων. Στο κεφάλαιο 11, «Ανθρώπινα δικαιώματα και υγεία: Η διεθνής διάσταση», η *Τίνα Γκάρανη-Παπαδάτου* αναφέρεται στη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τη χάραξη πολιτικών υγείας και την αντιμετώπιση ηθικών διλημάτων στον τομέα της υγείας και τονίζει την ανάγκη εκπαίδευσης του ιατρικού και του νοσηλευτικού προσωπικού στο συγκεκριμένο τομέα. Στο κεφάλαιο 12, «Πολιτισμική πολυμορφία και εθιμική βαναυσότητα: Ακούμε τις κραυγές απόγνωσης», η *Σοφία Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου* αναλύει με τον πλέον παραστατικό τρόπο τις αρνητικές συνέπειες της ανοχής της πολιτισμικής πολυμορφίας και ανατρέχει σε σημαντικά κείμενα και διεθνείς συμβάσεις, κυρίως αναφορικά με τα δικαιώματα και τα προβλήματα των γυναικών. Στο κεφάλαιο 13, «Ηθικά διλήματα στην αντιμετώπιση της κακοποίησης και της παραμέλησης των παιδιών», η *Ελένη Αγάθωνος-Γεωργοπούλου* παρουσιάζει

αναλυτικά το φαινόμενο της κακοποίησης και της παραμέλησης των παιδιών, καθώς και τις θεσμικές ανεπάρκειες αντιμετώπισής του. Στο κεφάλαιο 14, «Θεσμική αντιμετώπιση της κακοποίησης γυναικών στην Ελλάδα», η *Τζίνα Κορέλλα* αναφέρεται στα υπάρχοντα στοιχεία για την κακοποίηση των γυναικών στην Ελλάδα, στην έλλειψη δομών και πλήρους θεσμικού νομικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και στην ιδεολογική φόρτιση της έννοιας της οικογένειας. Στο κεφάλαιο 15, «Ηλικιωμένος και οικογένεια: Ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα», η *Πελαγία Κοτταρίδου* δια φωτίζει τους αναγνώστες αναφορικά με τις βιολογικές, τις ψυχολογικές και τις κοινωνικές ανάγκες των ηλικιωμένων τονίζοντας τις οικονομικές, τις κοινωνικές και τις πολιτικές ιδιομορφίες της χώρας μας. Στο κεφάλαιο 16, «Ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα στην έρευνα υγείας», η *Χριστίνα Δαρβίρη* περιγράφει τα ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα στην έρευνα υγείας, χρησιμοποιώντας γλαφυρά παραδείγματα ερευνών. Στο κεφάλαιο 17, «Ερευνες που διενεργούνται σε παιδιά: Ζητήματα ηθικής δεοντολογίας», η *Καλλιόπη Σπινέλλη* εξειδικεύει τις αρχές δεοντολογίας για την έρευνα σε παιδιά από παιδιάτρους, παιδοψυχιάτρους και άλλους συναφείς επαγγελματίες, τονίζοντας τις ιδιαιτερότητες των ερευνητικών διαδικασιών που εμπλέκουν παιδιά, αλλά και το κενό στην υπάρχουσα νομοθεσία και αρθρογραφία. Στο κεφάλαιο 18, «Γλώσσα και λόγος στην ιατρική εκπαίδευση», ο *Αναστάσιος Γερμενής* υποστηρίζει ότι οι Έλληνες ιατροί δεν έχουν διδαχθεί την ελληνική επιστημονική γλώσσα, που διαφέρει από την καθομιλουμένη-λογοτεχνική, και ότι αυτό επιδρά στον τρόπο της ιατρικής σκέψης. Στο κεφάλαιο 19, «Ιστορική αναδρομή ίδρυσης του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ), στόχοι-επιτεύγματα του παρελθόντος», η *Μερόπη Βιολάκη-Παρασκευά* κάνει μια σπάνια καταγραφή της ιστορίας του ΠΟΥ, άξια να αποτυπωθεί σε συλλογικό τόμο.

Αντί επιλόγου, ήταν επιλογή της επιμελήτριας έκδοσης να δώσει την ευκαιρία στους συγγραφείς να εκφράσουν τα αισθήματά τους και να μη μονοπωλήσει η ίδια τη σκιαγράφηση της τιμώμενης. Έτσι, ο τόμος κλείνει με προσωπικές αφιερώσεις πολλών συγγραφέων προς την τιμώμενη. Πρόκειται για χείμαρρο συναισθημάτων, θαυμασμού και αγάπης, αποτυπωμένο σε λίγες λέξεις.